

Mahmûd Dervîş'in "Leyletu'l-Bûm" Adlı Şiirinin Türkçeye Yapılmış Çevirilerinin Karşılaştırmalı Analizi

Comparative Analysis of The Turkish Translations of Mahmoud Darwish's Poem "Leyletu'l-Bûm"

Ersin BOZKURT

Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü
Selçuk University, Institute of Social Sciences, Department of Arabic Language and Literature
bozkurtersin33@gmail.com
ORCID: 0009-0005-7436-4530

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received : 20.08.2023
Kabul Tarihi / Accepted : 07.12.2023
Yayın Tarihi / Published : 30.12.2023
Yayın Sezonu / Pub Date Season : Aralık / December
Cilt / Volume : 1 - Sayı / Issue : 2 - Sayfa / Pages: 95-120

Atıf / Cite as

BOZKURT, E. (2023). Mahmûd Dervîş'in "Leyletu'l-Bûm" Adlı Şiirinin Türkçeye Yapılmış Çevirilerinin Karşılaştırmalı Analizi, *Lisani İlimler Dergisi*, 1(2), 95-120.

İntihal / Plagiarism

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.
This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Yayın Hakkı / Copyright®

LİDER, Lisani İlimler Dergisi, uluslararası, bilimsel ve hakemli bir dergidir. Tüm hakları saklıdır.
Journal of Linguistic Studies is an international, scientific and peer-reviewed journal.
All rights reserved.

Öz: Çeviri genel bir ifadeyle kaynak dildeki iletiyi, iletideki içeriğin tek ya da birkaç düzeyde eşdeğerliğini en üst seviyeye çıkararak anlatılmış bir iletiye dönüştürme işlemi olarak tanımlanabilir. Başlarda yanlış avcılığı olarak görülen çeviri eleştirisi, günümüzde "çeviriyi bir bütün olarak olumlu ve olumsuz yanlarıyla değerlendiren olabildiğince nesnel bir etkinlik" olarak tanımlanmaktadır (Wilss, 1982, s.216).

Bu makale, Modern Arap Edebiyatının simgelerinden biri olan ve adeta Filistin'in ulusal şairi olarak kabul edilen Mahmûd Dervîş'in Leyletu'l-Bûm adlı şiirinin Türkçeye yapılan çevirilerinin karşılaştırmalı incelemesini içermektedir. Şiirin Türkçeye yapılmış iki çevirisi bulunmaktadır. Çevirilerden biri Gazi Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Mehmet Hakkı Suçin'e, diğeri ise Metin Fındıkçı'ya aittir. Bu çeviriler, Raymond Van den Broeck tarafından önerilen karşılaştırmalı çözümleme yöntemi kullanılarak ele alınmıştır.

Çalışmada öncelikle çeviri, edebî çeviri, şiir çevirisi, çeviri eleştirisi ve şiir çeviri eleştirisi hakkında bilgiler verilmiş ve çalışmanın temelinde yer alan karşılaştırmalı çözümleme yöntemi tanımlanmıştır. Sonrasında şairin hayatı ve eserleri anlatılmış ve ardından çevirmenler hakkında da bilgiler verilmiştir. Çalışmanın bulgular kısmında ise

Mahmûd Dervîş'in Leyletu'l-Bûm adlı şiirinin Türkçeye yapılan çevirileri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Elde edilen bulgulara göre Prof. Dr. Mehmet Hakkı Suçın'ın çevirisinin kabul edilebilir bir çeviri olduğuna ulaşılmış, Metin Fındıkçı'nın çevirisi ise yeterli bulunamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Edebî Çeviri, Çeviri Eleştirisi, Mahmûd Dervîş, Şiir, Modern Arap Edebiyatı

Abstract: In general terms, translation can be defined as the process of transforming the message in the source language into a narrated message by maximizing the equivalence of the content in the message at one or more levels. Translation criticism, which was initially seen as a false hunt, is now defined as "an objective activity that evaluates translation as a whole with its positive and negative aspects" (Wilss, 1982, s.216).

This article contains a comparative analysis of the Turkish translations of the poem Layletu'l-Bûm by Mahmûd Dervîsh, one of the symbols of Modern Arabic Literature and considered as the national poet of Palestine. There are two translations of the poem into Turkish. One of the translations was made by Gazi University lecturer Prof. Dr. Mehmet Hakkı Suçın and the other one belongs to Metin Fındıkçı. These translations were discussed using the comparative analysis method proposed by Raymond Van den Broeck.

In the study, firstly, information about translation, literary translation, poetry translation, translation criticism and poetry translation criticism was given and the comparative analysis method, which is the basis of the study, was defined. Afterwards, the poet's life and works are explained, and then information about the translators is given. In the findings section of the study, the Turkish translations of Mahmûd Dervîş's poem Layletu'l-Bûm were examined comparatively.

According to the findings, it was found that Prof. Dr. Mehmet Hakkı Suçın's translation was acceptable, while Metin Fındıkçı's translation was not sufficient.

Keywords: Literary Translation, Translation Criticism, Mahmoud Darwish, Poem, Modern Arabic Literature

Giriş

Çeviri, "Kaynak dilde anlatılmış bir iletiyi, iletideki içeriğin tek ya da birkaç düzeyde eşdeğerliğini en üst düzleme çıkararak anlatılmış bir iletiye dönüştürme işlemidir" (Slype, 1983, s.33). Aynı zamanda çeviri başka dilde ifade edilen bilgiye ulaşma isteğinden ortaya çıkan diller arası sözlü ya da yazılı bir etkinliktir. (Gündüzalp, 2008, s. 1) Çeviri, aynı dili konuşmayan toplumlar ya da bireyler arasındaki iletişimi mümkün kılan bir bilgi aktarım tekniği olarak da kabul edilmektedir (Dağbaşı, 2017, s.178).

Aksoy'a (2001, s.5) göre günümüzde betimleyici çeviri araştırmalarının gelişimi sonucunda kaynak metindeki dilsel unsurların aynı şekilde erek dilde yaratılması anlayışı ortadan kalkmış, her çeviri metni ayrı ayrı ve üretildiği koşullar içerisinde değerlendirilmeye başlanmış ve eşdeğerlik hedef kültürün sahip olduğu

dil, sosyolojik yapı ve yazınsal koşullar açılarından oluşturulmaya çalışıldığı bir kavram haline gelmiştir. Bu bağlamda kaynak metnin, erek dilde de tıpkı kaynak dildeki yarattığı etki, taşıdığı önem ve verdiği mesajın eşdeğer olması önemli kabul edilmektedir, dolayısıyla metni kaynak dilden erek dile taşıyacak olan çevirmenin her iki dili de iyi bilmesi gerektiği düşünülmektedir (Hengil, 2023, s.472).

Edebî çeviri ise Can'a (2023, s. 345) göre "Edebiyat, sanat ve benzeri konularda kaleme alınmış metinlerin, hedef dilde de aynı anlamı ve üslûbu koruyacak şekilde, eşdeğer kelimelerle ve kültürel kayıplara yol açmadan aktarıldığı bir çevirmenlik dalıdır." şeklinde ifade edilmektedir. Bu ifadeye göre edebî çeviri diğer çeviri türlerinden birçok yönüyle ayrılmaktadır. Kelimesi kelimesine çeviri, edebî çevirinin hedefi olmamaktadır. Kaynak dildeki anlamın erek dildeki kültürel karşılığını ifade etmesi hedeftir. Bu hedef gerçekleştirilirken kültürel kayıplardan kaçınılmalıdır. Aynı zamanda bu açıklamaya göre, üslûp da çeviride bir diğer etkenidir. Kaynak dildeki metnin üslûbunun erek dilde karşılığını bulması gerekmektedir. Bunu yaparken eşdeğer kelimelerin kullanılması gerektiği vurgulanmaktadır.

Şiir çevirisi de edebî çeviri içerisinde ele alınmaktadır. Şiir çevirisi, en korkulan çeviri türüdür çünkü anlatım şekli, imgesi vb. unsurlarıyla beraber çevirmeni en çok zorlayan edebi türdür (Dağbaşı, 2018, s.4). Şairler sözcükleri yan yana getirirken alışılmışın dışına çıkabilir ve böylece bir yerde içerik kendi biçimini, biçem de kendi içeriğini yaratabilir. Böylece ortaya iç içe geçmiş bir yapı çıkar. Şiirlerde az kelimeyle çok şey ifade edilmekte ve ses, uyak, ölçü gibi unsurlar bulunmaktadır. Şiiri diğer yazın türlerinden ayıran bu ve benzeri özellikler şiir çevirisini zorlaştırmaktadır (Dağbaşı, 2017, s.178).

Şiir çevirisi hakkında Kuçuradi (1978, s.113) belirli bir dille kurulmuş imgeyi başka bir dille yeniden kurmanın, bahsedilen başka dille bu belirli imgenin arasında bir ilişki kurmak olduğunu söylemektedir. Aslında bunun da yeni bir şiir olduğunu savunmaktadır. Bu yeni ilişkiyi kurma gerekliliğinin şiir çevirmeyi en zor yapan şey olduğunu da vurgulamaktadır. Bu açıdan bakıldığında şiir çevirisinin sadece bir çeviri işlemi mi olduğu ya da yeniden bir şiir ortaya koyma işlemi mi olduğu konusu da tartışmaya açılabilir.

Çeviri eleştirisi başlarda yanlış avcılığı olarak görülmekteyken günümüzde çeviri anlayışı değişmiş ve çeviri eleştirisi, 'çeviriyi bir bütün olarak olumlu ve olumsuz yanlarıyla değerlendiren olabildiğince nesnel bir etkinlik' olarak tanımlanmaya başlanmıştır (Wilss, 1982, s.216). Bunların yanı sıra Dağbaşı (2017, s.1410), çeviri eleştirisinin kimin tarafından yapıldığının, eleştirinin kime seslendiğinin, çeviri eleştirisinin nerede yayımlandığının ve ne amaçla yapıldığının çeviri eleştirisini belirleyen önemli etmenlerden olduğunu ifade etmektedir.

Şiir çeviri eleştirisinde "rahat okunur, özgün yapıya bağlı, orijinalinden daha başarılı, yazarın sesini aktaran" gibi övgü veya yergilerle dolu öznel yargılarla eleştiri yapıldığı sanılmaktadır. Bazen de bu söylenenleri nesnelleştirme adına

bir kelimenin ya da deyimın çevirisine yeni bir çeviri önerisi getirerek yanlış-doğru avcılığı yapılmaktadır. Çevrilen metinle çeviriyi karşılaştırmak çeviri eleştirisi için önemlidir ama çeviri eleştirisi için bu yeterli değildir. Yazın eserlerinin çevirisinde çevirmenin şahsiyeti, alımlama koşulları, dilbilimsel etkenler de dikkate alınmalıdır. Yanlış-doğru ayrımı yapmanın çeviri eleştirisinde yeri yoktur. Çeviri eleştirisi bir süreç olarak ele alınmalıdır. Bu süreç boyunca ortaya çıkan değişiklikleri ve farklılıkları çevirinin kendi dinamiklerine göre betimleyip tanımlamak daha yararlı sonuçlar ortaya koymaktadır. (Dağbaşı, 2018, s.38-39).

Bu çalışmada yer alan çeviriler Raymond Van den Broeck'ün karşılaştırmalı çözümlene yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. Van den Broeck, çeviri eleştirisine dair betimleyici yaklaşım perspektifinde bir model sunmuştur (Dağbaşı, 2018, s. 56). Karşılaştırmalı çözümlene yönteminin ilk aşamasında kaynak ve çeviri metinler karşılaştırılarak sessel, sözcüksel, söz dizimsel düzeyleri ve dil değişkenleri, söz sanatları, anlatsal ve şiirsel yapıları, metinsel imleri ve kurgusal özellikleri incelenir. İkinci aşamada, kaynak metindeki özellikler çeviri metinde aranır. Bu aşamada karşılaştırmalı dilbilim ve biçembilim yöntemleri ile bilgileri kullanılır. Üçüncü aşamada yeterli çeviriyi oluşturacak koşullar iki dilin ve kültürün olanakları açısından değerlendirilip sapmalar ve kaymalar belirlenir. Son aşamada eleştirmen betimleyici bir süreç olarak eleştiriye başlar. Bu aşamada verilerini sunan eleştirmen, yargılarını ve bunların somut nedenlerini çeviri metni oluşturan tüm unsurlar kapsamında ortaya koyabilmelidir (Aksoy, 2001, s.5).

Raymond Van den Broeck, çeviri eleştirisinde, herhangi bir çeviri için "iyi" ya da "doğru" ifadelerini kullanmamakta, bu şekildeki yargılamalardan kaçınmaktadır. Bunun yanı sıra çeviri eleştirmenin yazınbilim, ayrımsal dilbilimi ve biçembilim gibi alanlarda birikiminin bulunması gerektiğini, bu niteliğe sahip bir çeviri eleştirmenin sıradan ya da amatör çevirmenden farklı olarak bilimsel çeviri eleştirileri yazabileceğini ifade etmiştir (Karantay, 1993, s.21).

Broeck (1985, s.60-61) aynı zamanda çeviri eleştirmenin kişisel yargılarının ayırt edici bir role sahip olduğunu fakat eleştirmenin kendi normlarının çevirmeninkilerin önüne geçmemesi gerektiğini söyler. Bunun için de eleştirmenin çevirmenin normlarını iyi kavrayabilmesi gerektiğini ifade eder. Eleştirmen, çevirmenin öncül normlarını fark ettiğinde nesnel bir eleştiri gerçekleştirebileceğini savunur.

Karşılaştırmalı çözümlenedeki amaç, kaynak metindeki anlamların, çevirmenin hangi seçimleri ışığında hedef dile aktarılabilirdiğinin nedenlerine ulaşmaktır. Bu süreçte eleştirmen çevirmenin dil ile ilgili seçimlerini bir bütünlük içinde ele almalı ve çevirmenin hedeflediği okuyucu kitlesinin beklentisine göre belirlediği çeviri yöntemini ortaya koyabilmelidir. Bunun yanı sıra eleştirmen çevirmenin bu amacı gerçekleştirmeye yönelik seçimlerini ve tutumlarını da belirleyebilmelidir (Aksoy, 2001, s.4).

Çalışmanın amacı, çalışmaya konu olan şiirin kaynak dili Arapçadan Türkçeye yapılan iki farklı çeviriyi de bir arada karşılaştırıp okurun bu çevirilerin birbirleri arasındaki farkları görmesini, okumakta olduğu şiirin çevirilerine eleştirel açıdan bakmasını ve şiirin kaynak dilden hedef dile ulaşmasında ortaya koyulan çeviri tekniklerinin farkına varmasını sağlamaktır.

Bu çalışmada Modern Arap Edebiyatının simgelerinden biri olan şair Mahmûd Dervîş'in "Leyletu'l-Bûm" adlı şiirinin Türkçe çevirileri Raymond Van den Broeck'ün karşılaştırmalı çözümleme yöntemiyle ele alınmış ve biçim, dil, anlam, üslûp ve eşdeğerlik yönlerinden de incelenmiştir.

Şiirin Türkçe'ye yapılan iki çevirisi bulunmakta olup bu çeviriler sırasıyla Prof. Dr. Mehmet Hakkı Suçın ve Metin Fındıkçı'ya aittir. İncelenen tüm çeviriler kaynak metnin Arapça aslının esas alındığı çevirilerdir.

1. Şair

Mahmûd Dervîş (1941-2008)

Mahmûd Dervîş, 1941 yılında Akka'ya yakın bir köyde dünyaya gelmiştir. Üniversite öğrenimini almak için Moskova'ya gitmiştir. Buradan sonra ise 1970 yılında Mısır'a, 1972 yılında ise Beyrut'a gitmiştir. Burada aylık Filistin Dergisi'nin editörü olarak Filistin Kurtuluş Örgütü için çalışmaya başlamıştır. 1975 yılında ise bu örgütün araştırma merkezi müdürlüğünü üstlenmiştir. 1982 yılında Filistin Kurtuluş Örgütü Beyrut'tan uzaklaştırıldıktan sonra Kıbrıs Rum Kesimi'nde yaşamaya başlamıştır. 1987 yılında ise Filistin yönetiminde görev almış, 1993 yılında bu görevinden çekilmiştir. Sonrasında Paris'te yaşamaya başlamış ve burada Filistin ile ilgili duygu ve düşüncelerini ifade etmeye devam etmiştir. Sonrasında ise Amman'da yaşamış ve buradan da ayrılarak Gazze'ye yerleşmiştir. 9 Ağustos 2008 tarihinde Teksas'ta vefat etmiştir. (Ürün, 2018, s.136-137).

Şair, Filistin konulu birçok esere sahiptir (Akşit, 2016, s. 14). İsmi Filistin davasıyla özdeşleşmiş, adeta Filistin'in ulusal şairi olarak bilinmektedir. Filistin direniş edebiyatının önemli isimlerinden biridir. Şiirlerinde Filistin halkının direnişinden, acılarından ve umutlarından bahsetmiştir (Ürün, 2018, s.138).

Mahmûd Dervîş'in şiirlerine üslup açısından bakıldığında, şiirlerin çok sanatlı ya da karmaşık olduğu görülmektedir. Bunun yanında, günlük hayatta kullanılan kelimelere eserlerinde yer vererek bu kelimelerden güçlü anlamlar yaratmayı başarmıştır (Ürün, 2018, s.138).

Mahmûd Dervîş'in ilk dönem şiirlerinde toplumcu gerçekçi anlayışın izleri hakimdir. Bu dönemde toplumu devrimci bir çizgiye taşıyacak araç olarak gören Mahmûd Dervîş, şiirlerinde dili ve sembolleri halkın anlayacağı şekilde basit bir tarz ile kullanır. Bu dönemde "vatan mefhumu ve Filistin sorunu" şiirlerinde öne çıkan temadır. Şiirlerinde halkın direnişini konu alması sebebiyle Direniş Şairi olarak anılmaktadır (Akşit, 2016, s.31).

Beyrut işgali sonrası sığındığı Paris'te edebi olarak yeniden doğan Mahmûd Dervîş, Dünya edebiyatı tarafından Paris'te tanınmaya başlamıştır. Artık o "Direniş Şairi" değil "Yeryüzü Şairi"dir. Paris yıllarında yaşama dair sorgulamaya girişmiştir. Bu yüzden şiirlerinde "ben" vurgusu ön plana çıkmaktadır ve lirik özellikler yer almaktadır. Bu dönemde kaleme aldığı şiirlerinde tarihi semboller de öne çıkmaktadır. Her şeyin üstüne geldiği bir ortamda kendini varoluşsal ve tarihi açıdan yeniden inşa etmiştir. Önceki döneme kıyasla şiirlerinin satırları azalmıştır. Bu dönemde içerik açısından da değişen şiirleri epik şiir niteliğindedir ve tarihi olaylar ana temayı oluşturmaktadır (Akşit, 2017, s.31).

Eserleri

Lise çağından itibaren edebi alanda eserler kaleme almaya başlayan Mahmûd Dervîş, yüzlerce şiir yazmıştır. Şiirlerinin yanı sıra onlarca kitap, siyasi ve sosyal içerikli makaleler ve mektuplar kaleme almıştır. Çalışmaları, ölümünden hemen sonra üç ciltlik "Divanu'l-Amal" ve yine üç ciltlik "el-A'mâlu'l Cedideti'l-Kâmile" olmak üzere Riyad el-Rayyes Books S.A.R.L adlı yayınevi tarafından Beyrut'ta bastırılmıştır (Yılmaz, 2018, s.170).

Şiir koleksiyonlarından bazıları şu şekilde sıralanabilir: Asâfir bilâ Ecniha (Kantsız Serçeler) (1960), Evrâku'z-Zeytûn (Zeytin Yaprakları) (1964), Âşık min Filistin (Filistinli bir Âşık) (1966), Âhiru'l-Leyl (Gecenin Sonu) (1967), Matar Nâim fi harif ba'îd (Uzak Bir Sonbaharda Yumuşak Bir Yağmur) (1971), Habîbetî Tenhad min Nevmihâ (Sevgilim Uykusundan Kalkıyor) (1970), Uhibbuk ev lâ uhibbuk (Seni Severim, Sevmem) (1972), Muhâvele rakam 7 (7 Numaralı Deneme) (1973), 'Arâs (Düğünler) (1977), Medîhu'z- Zillî'l-Âlî (Yüksek Gölgenin Övgüsü) (1983) (Ürün, 2018, s.138).

2. Çevirmenler

Bu makalede incelenen çeviriler Prof. Dr. Mehmet Hakkı Suçin ve Metin Fındıkçı'ya aittir.

Prof. Dr. Mehmet Hakkı Suçin, Arap Dili ve Edebiyatı öğretim üyesi ve çevirmenidir. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalından mezun olmuştur. Yüksek lisans tezinde Mısırlı yazar Yahya Hakkı'nın öykücülüğünü değerlendirmiş (1998), Doktora tezinde Arapça-Türkçe çeviri sorunlarını incelemiştir (2004). Manchester Üniversitesinde misafir akademisyen olarak çalışmış (2006), Ortaöğretim ve lise düzeyinde Diller İçin Ortak Başvuru Metni'ne göre (CEFR) Arapça öğretim programları hazırlayan komisyona başkanlık etmiştir (2010-2012). 2014 yılında "Arabic Booker" olarak bilinen Uluslararası Arap Romanı Ödülü'ne jüri üyesi olarak seçilen Prof. Dr. Mehmet Hakkı Suçin, 2016 yılında Türkiye Yazarlar Birliği Çeviri Ödülü'nü almıştır. 2012 yılından itibaren Türkiye ve yurtdışında yazılı ve sözlü çeviri atölyelerini yürütmektedir. (Suçin, 2020, s.1).

İbn Hazm'dan Güvercin Gerdanlığı (2018), Halil Cibran'dan Ermiş (2016); Adonis'ten İşte Budur Benim Adım (2020), Belli Belirsiz Şeyler Anısına (2017), Maddenin Haritalarında İlerleyen Şehvet (2015); Mahmud Derviş'ten Badem Çiçekleri Gibi yahut Daha Ötesi (2020), Atı Neden Yalnız Bıraktın? (2017), Bu Şiirin Bitmesini İstemiyorum (2016), Mural (2015); Nizar Kabbani'den Aşkın Kitabı (2015); Nuri el-Cerrah'tan Midilli'ye Açılan Tekne (2019); Hulûd el-Mualla'dan Gülün Gölgesi Yok (2014); Ahmed Şehavi'den Benim Adıma Bir Gökyüzü (2013); Melek Mustafa'dan İçimden Göçenler (2019); Yahya Hakkı'dan Umm Haşim'in Lambası (1998) ve Şiir Şiir Ayetler: Amme Cüzü Çevirisi (2015) çeviri eserlerinden bazılarıdır (Suçin, 2020, s.1).

Metin Fındıkçı, çağdaş Arap edebiyatından yaptığı çevirilerle tanınan çevirmen ve şairdir. Şiir ve çevirileri birçok dergide yayımlanmıştır. Bu dergilere Yazılı Günler, Yarın, Cumhuriyet Kitap, Yeni Biçem, Adam Sanat, Uç, Rüzgar, Şiir-lik ve Kitap-lık örnek olarak gösterilebilir. Nazik El Melaike'den Rüyadan Çağrılmak (1996); Adonis'ten Rüzgarda Yapraklar (1998); Nizar Kabbani'den Hüzünlü İrmak (2000); Adonis'ten Ayna ve Düş (2002); Mahmud Derviş'ten Unutulanı Anmak (2002); Ğada El Seman'dan Beyrut'ta Deniz Yok (2002); Hanan Avvad'dan Filistin Senin İçin (2003); Mahmud Derviş'ten Beyrut Kasidesi (2003), Mavi Bir Gün (2003); Adonis'ten Doğu ve Batı (2004), Güllerin Aydınlığından (2004), Aşk Şiirleri (2007); Fetva Tukan'dan Kapalı Kapının Önünde (2008) ve Mahmud Derviş'ten Yalnızlık Yenilemeden Kendini (2009) Arapçadan Türkçeye çevirdiği şiir ve nesir kitapları arasındadır (Yıldız, 2017, s.181).

Prof. Dr. Mehmet Hakkı Suçin'in çevirisi, 2017 yılında basılan Atı Neden Yalnız Bıraktın isimli çeviri kitabında yer almaktadır. Bu kitap, Mahmūd Derviş'in Suçin tarafından yapılan şiir çevirilerini içermektedir.

Metin Fındıkçı'nın çevirisi ise 2019 yılında basılan Yalnızlık Yenilemeden Kendini isimli, çevirmenin Mahmūd Derviş'ten yaptığı şiir çevirilerinin bulunduğu kitapta yer almaktadır. Bu kitabın adı, bu makalede ele alınacak olan şiirin Metin Fındıkçı çevirisinin içinde geçmektedir.

3. Bulgular

Biçimsel açıdan değerlendirildiğinde, Arapça dilindeki kaynak eserin 46 dizeden oluştuğu görülmektedir. Prof. Dr. Mehmet Hakkı Suçin'in çevirisi 52 dizeyken, Metin Fındıkçı'nın çevirisi ise 48 dizedir. Şiir çevirilerinin karşılaştırmalı analizi, her iki çevirinin belirli dizelerinin tablolarda gösterilmesiyle yapılmıştır. Tabloda ayrıca, kaynak metne de yer verilmiştir. Bu sayede daha iyi bir karşılaştırmalı analiz yapma hedeflenmiştir. İncelenen çeviriler, Van den Broeck'ün karşılaştırmalı çözümlene yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir.

3.1. Kaynak Metin

ليلة البوم

ههنا حاضراً لا يلامسه الأمس ...
حين وصلنا
إلى آخر السجرات انتبهنا إلى أننا
لم نعد قادرين على الانتباه. وحين
التفتنا إلى الشاحنات رأينا الغياب
يكدس أشياء المُنْتَقَاة ، وينصب
خيמתه الأبدية من حولنا ...

ههنا حاضراً لا يلامسه الأمس،
ينسل من سجر التوت خيط الحرير
حروفاً على دفتر الليل. لا شيء
غير الفراش يُضيء جَسَارَتَنَا في
الزُّرول إلى حُفْرَةِ الكلمات الغريبة:
هل كان هذا الشقيء أبي؟
ربما أتدبرُ أمري هنا. ربما
ألد الآن نفسي نفسي،
وأختارُ لاسمي حروفاً عموديةً ...

ههنا حاضراً
جالس في خلاء الأواني يُحدقُ
في أثر العابرين على قَصَب النهر،
يصقلُ نيايتهم بالهواء ... لعل الكلام
يشقُ فنبصر فيه النوافذ مفتوحةً،
ولعل الزمان يحثُ الخطى معنا
حاملاً عَدَدًا في حقايبه ...

ههنا حاضراً
لا زمان له،
لم يجد أحدٌ، ههنا، أحداً يتذكّر
كيف خرجنا من الباب، ريحاً، وفي
أي وقتٍ وَقَعْنَا عن الأمس فانكسر
الأمس فوق البلاط شظايا يُرْكَبها
الأخرون مرايا لُصُورَتِهِمْ بعدنا...

ههنا حاضر
لا مكان له،
رُبما أتدبر أمري، وأصرخ في
ليلة البؤم: هل كان ذاك الشقي
أبي، كي يحملي عبء تاريخه؟
ربما أتغير في اسمي، وأختار
ألفاظاً أُمِّي وعاداتها مثلما ينبغي
أن تكون: كأن تستطيع مُداعبتي
كُلِّما مسَّ ملحٌ دمي، وكأن تستطيع
معالجتي كلما عَصِي بلبلي في فمي!

ههنا حاضر
عابر،
ههنا علَّق العزباء بنادقهم فوق
أغصان زيتونيه، وأعدوا عشاءً
سريعاً من العلب المعدية، وانطلقوا
مسرعين إلى الشاحنات...

(Dervîş, 2001, s.14-15).

3.1.1. Prof. Dr. Mehmet Hakkı Suçin'in Çevirisi:

Baykuşun Gecesi

*Burada bir şimdi var dünün dokunmadığı
Vardığımızda son ağaçlara yitirdiğimizi fark ettik
fark etmeyi. Kamyonlara yığdığını gördük
yokluğun derleme nesnelere şöyle bir baktığımızda
ve diktiğini gördük sonsuz çadırını etrafımıza...*

*Burada bir şimdi var
dünün dokunmadığı
Dut ağacından sıyrılıyor ipek iplik
harfler halinde gecenin defterinde.
Hiçbir şey aydınlatmıyor cesaretimizi
kelebeklerden başka*

*yaban kelimelerin çukuruna dalarken:
Babam mıydı bu perişan adam?
Belki yoluna koyarım işlerimi burada. Belki
doğurabilirim kendi kendimi şimdi
ve adım için dikey harfler seçebilirim...*

*Burada bir şimdi var
oturuyor kap kacağın boşluğunda
ve gelip geçenlerin bıraktığı
izlere dikey bakışlarını
nehrin kamışlarına
cilalayarak neyelerini rüzgârla... Ola ki
şeffaf olur da konuşma, görürüz ondaki
açık pencereleri
ola ki zaman adımlarını sıklaştırır bizimle
taşıyıp yarınını bavullarında...*

*Burada bir şimdi var
zamanı olmayan
Bulamadı hiç kimse burada
nasıl rüzgâr olup kapıdan çıktığımızı
hatırlayan birini, yahut ne zaman koptuğumuzu
dünden ve dünün nasıl parçalandığını döşemenin üzerinde
ve başkalarının bu parçaları nasıl kendilerine ayna yaptığını
bizden sonra...*

*Burada bir şimdi var
Mekânı olmayan
Belki yoluna koyarım işlerimi ve haykırırım
baykuşun gecesine: Babam mıydı o perişan
adam, tarihinin yükünü üzerime yıkan?
Belki değişirim ismimin içinde
sözlerini seçerim annemin ve alışkanlıklarını
nasıl olması gerekiyorsa öyle:*

*Beni pıŖpıŖlayabilmesi mesela
tuz kanıma dokunduğunda
ve tedavi edebilmesi beni
bir bülbül ağızımı ısırduğında!*

*Burada bir Ŗimdi var
geçip giden
Burada tüfeklerini astı yabancılar
bir zeytin ağacının dallarına ve alelacele
bir akŖam yemeğı hazırladılar konservelerden
ve çıkıp gittiler apar topar kamyonlarla... (Dervîş, 2017, s.44-46).*

3.1.2. Metin Fındıkçı'nın Çevirisi:

BaykuŖların Gecesi

*Dünü okŖamadan iŖte buradayım...
Vardığım zamanda
son ağaçlarda ansızın bulunurum,
gücü yetenlere geri dönerim ansızın bulunduğum yerden,
gemiler etrafımı sardığında uzakları görürüm,
bölgedeki istekler bastırıyor etrafımda kurulan
sonsuz çadırlarda...*

*İŖte buradayım
dünü okŖamadan,
ipeğın ipleri dut ağaçlarından doğar
gece defterinde harfler olarak. Cesaretimizi
aydınlatacak yataktan başka bir Ŗey yok
garip sözcüklerin çukuruna inen:
Bu babamın mezarı mıydı?
Belki de bana verilen emir burada. Belki de
Ŗimdiki inadım benim benliğimledir,
harflerin ilettiğı dünü hatırlamaktır...*

*İşte buradayım,
tomurcuklanan üzümün durumunda oturuyorum
ağlayanların yaşlarından nehrin ışıldayan siminde,
bu havayla düzler amaçlarını... sözü içtiğinde
dudakların içinde parlar açık pencereler,
zamanı içtiğinde adımların anlamını kışkırtır
yarınımızı heybemizde taşıyarak...*

*İşte buradayım
herhangi bir zamanı olmayan,
yalnızlık yenilemeden kendini, işte burada, yalnızlığı anarak
kapıdan nasıl çıktıysam, rüzgârda, dün de kırılan
hangi zamana düştüm
dün parçalanan nakışlı taşlara binip
son kalanlar aynalardan suretleri uzak...*

*İşte buradayım
yersiz yurtsuz,
belki de bana verilen emri hazmetmediğimden, çığlık atarım
baykuşların gecesinde: Babamın
mezarı mıydı tarihi koynunda taşıyan?
Belki de adım da değişmiştir, anadilimi
anımsayarak ve bununla övünerek ona dönen
olsaydım: Yaptığım bu şaka yayılıyor,
her şey kanımın tuzunu emiyor, yayılıyor
acelele her şey ağızımdaki bülbülü öfkeliendiriyor!*

*İşte buradayım
ağlayan ve
işte burada gurbeti asarak tüfeklerin üstünde
zeytini öfkeliendirerek,
hadi çabuk madeni kutuların içindeki
akşam yemeğine koşun, boşalın
deliler gibi yük gemilerinden... (Derviş, 2009, s.134-136).*

3.2. Seçili Dizelerin Karşılaştırılması:

3.2.1. Tablo 1:

ليلة البوم (Dervîş, 2001, s.14)	
<i>Baykuşun Gecesi</i>	(Suçin, 2017, s.44)
<i>Baykuşların Gecesi</i>	(Fındıkçı, 2009, s.134)

Başlığın çevirisi iki çeviride farklı şekillerde ifade edilmiştir. Arapça aslı ليلة البوم olan başlığı Suçin "Baykuşun Gecesi" şeklinde, Fındıkçı ise "Baykuşların Gecesi" olarak çevirmiştir. Her iki çeviride de "Gecesi" kelimesi ortak iken, "Baykuş" kelimesini Suçin tekil, Fındıkçı çoğul olarak kullanmıştır. Arapça'da "Baykuş" kelimesi "بوم", "Baykuşlar" kelimesi ise "أبوام" olarak geçmektedir.

3.2.2. Tablo 2:

... ههنا حاضرٌ لا يلامسُه الأُمسُ حين وصلنا إلى آخرِ السَّجَرَاتِ انتبهنا إلى أننا لم نُعدْ قادرينَ على الانتباهِ. وحين التَقَّتْنَا إلى الشاحنات رأينا الغيابَ يُكَدِّسُ أشياءَ المُنْتَقَاةَ ، وينصبُ ... خيمتهُ الأبديةَ من حولنا (Dervîş, 2001, s.14)	
<i>Burada bir şimdi var dünün dokunmadığı Vardığımızda son ağaçlara yitirdiğimizi fark ettik fark etmeyi. Kamyonlara yığıldığını gördük yokluğun derleme nesnelere şöyle bir baktığımızda ve diktiğini gördük sonsuz çadırını etrafımıza...</i>	(Suçin, 2017, s.44)
<i>Dünü okşamadan işte buradayım... Vardığım zamanda son ağaçlarda ansızın bulunurum, gücü yetenlere geri dönerim ansızın bulunduğum yerden, gemiler etrafımı sardığında uzakları görürüm, bölgedeki istekler bastırıyor etrafımda kurulan sonsuz çadırlarda...</i>	(Fındıkçı, 2009, s.134)

Buradaki ilk dizede “şimdi” anlamına gelen “حاضر” kelimesini fiil cümlesi olarak sıfat yan cümlecığının takip ettiği görülmektedir. Bu durumda bu fiil cümlesi, kelimeye genellikle “an/en” ekleyerek kelimenin sıfat görevini üstlenecektir. Suçın, bu gramer kurallarını göz önünde bulundurarak bir çeviri ortaya koymuştur. Fakat Fındıkçı bu dizede özneyi yazarın kendisi olarak almıştır. Oysaki şiirde bulunan, “dün” anlamına gelen “الأمس” kelimesi damme almış yani merfu konumdadır. Bu açıdan bakıldığında şiire göre “dün” kelimesi, “şimdi” kelimesini takip eden sıfat yan cümlecığının öznesidir. Fındıkçı, şairin özne konumuna koyduğu bir cümle oluşturup “dün” kelimesini bu cümlenin nesnesi konumunda değerlendirmiştir. Ayrıca Fındıkçı ilk dizede dünü okşayan kişinin şair olduğunu ifade etmektedir. Fakat anlamının “okşamak” olarak ifade edilen fiil, şiirde “هو” zamiriyle çekimlenmiştir. “يلامس” ifadesi, “okşamak” ve “dokunmak” anlamlarıyla kullanılmış ve yakın anlamlar verilmiştir. Bunun yanında, “şimdi” anlamına gelen “حاضر” kelimesinin karşılığına çevirisinde yer vermeyerek eksiltme yaptığı söylenebilir.

Arapça aslında “حين وصلنا” olarak geçen ifadeyi Suçın “Vardığımızda”, Fındıkçı ise “Vardığım zamanda” olarak ifade etmiştir. Fındıkçı, Arapça aslında bulunan “biz” öznesini kullanmak yerine “ben” öznesini kullanmış, çevirmen kendi tercihi-ne göre özneyi değiştirmiştir.

Bu kısımda, şiirin Arapça aslında “وَصَلْنَا ” ve “أَنَا” kelimeleriyle sessel bir ritim yakalanmıştır. Bu sessel ritimlerin çevirilerde yer almadığı görülmektedir.

“Artık” anlamına gelen “لم نعد” ifadesi, her iki çeviride de yer bulmamıştır. İki çevirmen de eksiltme yaparak bu ifadeye çevirilerinde yer vermemiştir.

Fındıkçı, “ansızın bulunurum” şeklinde bir çeviri yapmıştır. Buradaki “ansızın” sözcüğü, “انتبه” fiilinin “aniden fark etmek” anlamına da sahip olduğu için kullanıldığı düşünülebilir fakat “fark etmek”, dikkat etmek” gibi çeviriler kullanmak yerine “bulunurum” sözcüğüne yer vermiştir. Çevirmen, şiirin Arapça aslında olmayan “geri dönerim ansızın bulunduğum yerden” ifadesini kullanmıştır. Bu nedenle Fındıkçı’nın çevirinin bu kısmında ekleme yaptığı söylenebilir. Fındıkçı’nın, “geri dönerim” şeklinde bir çeviri yapması “لم نعد” ifadesindeki “نعد” fiilinin “dönmek” anlamına gelen “عاد” fiilinden geldiğine dayandırılabilir. Fakat bu fiil “لم نعد” şeklinde kullanıldığında, başına gelen cümleyi olumsuzla çevirmekte ve “artık” anlamına gelmektedir. Ayrıca şiirin Arapça aslında özne “biz” olarak kullanılmaktadır. Çevirmen özne olarak “ben” sözcüğünü kullanmayı tercih etmiştir. Ayrıca Fındıkçı “انتبهنا”, “الانتباه”, “الشاحنات” ve “الغيباب” sözcüklerinin çevirilerine yer vermiştir. Çevirmenin eksiltme yaptığı söylenebilir. Fındıkçı’nın çevirisinde yer alan “gemiler etrafımı sardığında uzakları” ve “bölgedeki istekler bastırıyor” ifadelerindeki hiçbir sözcük şiirin Arapça aslında yer almamaktadır. Çevirmen bu ifadeleri de kendi tercihi-ne bağlı olarak çevirisine eklemiştir. Böylece çevirmenin yine ekleme yaptığından söz edilebilir.

Şiirin Arapça aslındaki "أشياء المُنْتَقَاة" kısmı Suçin'in çevirisinde "derleme nesnelere" olarak geçmektedir. Cümlelerin tam hali "رَأَيْنَا الْغِيَابَ بِكَدِّشْ أَشْيَاءَ الْمُنْتَقَاة" şeklindedir. Suçin, "أشياء المُنْتَقَاة" ifadesini, "الغِيَابَ" sözcüğünün tamlananı olarak kullanmıştır. Fakat şiirin Arapça aslında bu duruma rastlanmamaktadır. Fındıkçı ise "أشياء المُنْتَقَاة" kısmını çevirmemiştir. Fındıkçı'nın eksiltme yaptığı söylenebilir.

Şiirin ele alınan bu kısmında Fındıkçı'nın çoğunlukla anlamsal eşdeğerliği sağlayamadığını, Suçin'in ise sağlayabildiğini söylemek doğru olacaktır. Çevirmenin ikisinin de çeviride devrik cümleler kurmayı tercih ettiği görülmektedir. Bu da her iki çevirmenin sessel ritmi yakalama amacıyla olduğu şeklinde yorumlanabilir.

3.2.3. Tablo 3:

	<p>ههنا حاضرٌ لا يلامسُهُ الأمسُ، ينسلُّ من سَجَرِ التوت خيطُ الحريرِ حروفاً على دفترِ الليلِ. لا شيء غيرَ الفراشِ يُضيء جَسَارَتَنَا فِي : النُّزولِ إلى حُفْرَةِ الكلماتِ الغريبةِ. (Dervîş, 2001, s.14)</p>
<p>Burada bir şimdi var dünün dokunmadığı Dut ağacından sıyrılıyor ipek iplik harfler halinde gecenin defterinde. Hiçbir şey aydınlatmıyor cesaretimizi kelebeklerden başka yaban kelimelerin çukuruna dalarken:</p>	<p>(Suçin, 2017, s.44)</p>
<p>İşte buradayım dünü okşamadan, ipeğin ipleri dut ağaçlarından doğar gece defterinde harfler olarak. Cesaretimizi aydınlatacak yataktan başka bir şey yok garip sözcüklerin çukuruna inen:</p>	<p>(Fındıkçı, 2009, s.134)</p>

Bu kısımda ise biçimsel açıdan dikkat çeken şey, şairin ilk kısma ve bu kısma da “ههنا حاضرٌ لا يلامسه الأمس” cümlesiyle başlamış olmasına rağmen her iki çevirmenin de burada bu cümleyi iki dizeye ayırmasıdır. Burada, çevirmenlerin şiirsel ritmi yakalamak istediklerinden söz edilebilir. Ayrıca Fındıkçı, aynı cümleyi ilk kısımda “Dünü okşamadan işte buradayım” şeklinde, bu kısımda ise “İşte buradayım dünü okşamadan” şeklinde çevirerek, cümleyi devrik kurmayı tercih etmiştir.

Fındıkçı, “خيطة الحرير” ifadesini Arapça kaynak metne bağlı kalıp “ipeğin ipleri” olarak çevirmiş, aynı ifadeyi Suçin ise “ipek iplik” olarak tercüme etmeyi uygun bulmuştur. Suçin’in tercümesinin hedef dil odaklı olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü buradaki Arapça isim tamlaması, aslında ipin ya da ipliğin türünü ifade etmek için kullanılmıştır.

Suçin “يَنْسَلُّ” fiilini “sıyrılıyor” şeklinde, Fındıkçı ise “doğar” şeklinde çevirmiştir. Bu fiilin “süzülmek”, “sızmak”, “nüfuz etmek” ve “sıyrılmak” gibi anlamları vardır. Bu açıdan bakıldığında Suçin’in burada sözcük düzeyinde anlamsal eşdeğerliği sağladığı söylenebilir.

Burada, “الفراش” sözcüğü Suçin tarafından “kelebekler” olarak, Fındıkçı tarafından ise “yatak” olarak çevrilmiştir. “الفراش” sözcüğü “kelebekler” anlamına gelmektedir. Sözcüğün tekili ise “فراشة” olarak bilinmektedir. Yatak kelimesinin Arapça karşılığı “الفراش” olarak bilinmektedir. “Kelebekler” ve “yatak” sözcüklerinin Arapça karşılıkları telaffuzları bakımından oldukça benzerdir. Burada, telaffuz benzerliği nedeniyle çevirmenin kelimeyi başka bir kelime gibi algılamasının söz konusu olduğu söylenebilir. Bu nedenle çevirinin bu kısmında anlamsal sapmanın olduğundan söz edilebilir.

Suçin, “الغريبة” kelimesini “yaban” olarak, Fındıkçı ise “garip” olarak çevirmiştir. Fındıkçı, kelimenin ilk akla gelen ve yaygın anlamını kullanırken Suçin kelimenin aslında az tercih edilen bir anlamına yer vermiştir. Burada Suçin’in, şiirin okuyucuya verdiği genel hissi bu kelimeyle de desteklemeye çalıştığı söylenebilir.

Son dizede Fındıkçı “garip sözcüklerin çukuruna inen” ifadesini, “الفراش” kelimesinin sıfatı olarak kullanmıştır. Fakat şiirde bu ifadenin sıfat olmasını destekleyecek gramer açısından bir durum söz konusu değildir. Suçin “الزول” sözcüğünü “dalmak” şeklinde, Fındıkçı ise “inmek” şeklinde kullanmıştır. Suçin’in, bu uzak anlamı tercih etmesinin şiirin Arapça aslındaki ahengini Türkçe’ye de yansıtmaya çalıştığı söylenebilir.

3.2.4. Tablo 4:

<p>هل كان هذا الشقيُّ أبي؟ ربما أُتدبِّرُ أمري هنا. ربما ألِدُ الآن نفسي بنفسي، ... وأختارُ لاسمي حروفاً عموديَّةً (Dervîş, 2001, s.14)</p>	
<p><i>Babam mıydı bu perişan adam? Belki yoluna koyarım işlerimi burada. Belki doğurabilirim kendi kendimi şimdi ve adım için dikey harfler seçebilirim...</i></p>	<p>(Suçin, 2017, s.44)</p>
<p><i>Bu babamın mezarı mıydı? Belki de bana verilen emir burada. Belki de şimdiki inadım benim benliğimdir, harflerin iletlediği dünü hatırlamaktır...</i></p>	<p>(Fındıkçı, 2009, s.134)</p>

Burada ilk dizedeki "الشقيُّ" sözcüğü Fındıkçı tarafından "mezar" olarak çevrilmiş ve "أبي" (babam) sözcüğünün tamlayanı olarak kullanılmıştır. Arapça'da "الشقيُّ" sözcüğü "mutsuz", "kötü" ve "şanssız" gibi anlamlara gelmektedir. Sözcüğün "mezar" olarak çevrilmesinin anlamsal sapma olarak yorumlanabilmesi mümkündür. Ayrıca gramer açısından bir isim tamlamasından söz edilememektedir. Suçin ise "الشقيُّ" sözcüğünü "perişan adam" olarak çevirmiştir. Suçin'in bu çevirisinde şiirin Arapça aslında olmayan "adam" kelimesini kullanarak ekleme yaptığından söz edilebilir. Buna rağmen, şiirin vermek istediği anlamı bu şekilde bir kullanımla ifade edebildiği de söylenebilir. Suçin'in burada hedef dil odaklı bir çeviri yaptığı görülebilmektedir.

Suçin, "أُتدبِّرُ" fiilini "yoluna koyarım" olarak çevirmiştir. Fiilin Arapça'da "düşünüp taşınmak", "özen göstermek" ve "idare etmek" gibi anlamları bulunmaktadır. Suçin'in bu çevirisine kaydırma yapılmıştır şeklinde yorum yapılabilir. Fındıkçı ise "أُتدبِّرُ" fiilini çevirisinde hiç kullanmamıştır. Bu durumda ise Fındıkçı'nın çevirisi için eksiltme yapılmıştır denilebilir.

Fındıkçı, şiirin Arapça aslında bulunan "أَلِدُ" ve "أختارُ" fiillerine çevirisinde yer vermemiştir. Burada Fındıkçı'nın çevirisi için eksiltme yapıldığı söylenebilir.

Şiirdeki "أُتدبِّرُ أمري" ifadesi, Fındıkçı tarafından "bana verilen emir" şeklinde çevrilmiştir. Çeviride yer alan fakat şiirin Arapça aslında yer almayan "bana verilen" ifadesi ile bu ifadenin yer aldığı dizinin hemen altındaki dizede bulunan "inadım" sözcüğü çevirmenin kendi tercihinine göre çeviriye eklenen ifadelerdir. Aynı

zamanda “ilettiği dünü hatırlamaktır” kısmı da şiirin Arapça aslında bulunmaktadır. Bu durumda, Fındıkçı'nın çevirisinin bu kısımlarında ekleme yapıldığı söylenebilir.

Ayrıca şiirin ele alınan bu kısmında “أبي” ve “بنفسي” kelimeleriyle sessel bir ritim yakalanmıştır. Bu ritim Suçin'in çevirisinde aktarılmaya çalışılmışken Fındıkçı'nın çevirisinde hiç bulunmamaktadır.

3.2.5. Tablo 5:

<p>ههنا حاضرٌ جالسٌ في خلاء الأواني يُحدِّقُ في أثر العابرين على قَصَبِ النهر، يصقُلُ ناياتهم بالهواء ... لعلَّ الكلام يشقُّ فنبر فيه النوافذ مفتوحةً، ولعلَّ الزمان يحثُّ الخطى معنا ... حاملاً عَدَنًا في حقائبه (Dervîş, 2001, s.14)</p>	
<p>Burada bir şimdi var oturuyor kap kacağın boşluğunda ve gelip geçenlerin bıraktığı izlere dikiyor bakışlarını nehirin kamışlarına cilalayarak neyelerini rüzgârla... Ola ki şeffaf olur da konuşma, görürüz ondaki açık pencereleri ola ki zaman adımlarını sıklaştırır bizimle taşıyıp yarınını bavullarında...</p>	<p>(Suçin, 2017, s.45)</p>
<p>İşte buradayım, tomurcuklanan üzümün durumunda oturuyorum ağlayanların yaşlarından nehrin ışıldayan siminde, bu havayla düzler amaçlarını... sözü içtiğinde dudakların içinde parlar açık pencereler, zamanı içtiğinde adımların anlamını kışkırtır yarınımızı heybemizde taşıyarak...</p>	<p>(Fındıkçı, 2009, s.134)</p>

Burada Fındıkçı, şiirde özne olarak şairi temel almaya devam etmektedir. Fındıkçı, oturan kişinin şair olduğunu, Suçin ise bu fiili “şimdi” kelimesinin gerçekleştirdiğini ifade etmektedir.

Şiirin Arapça aslında geçen "الأواني" kelimesi, sözlüklerde eşya olarak mutfak vb. yerlerde de kullanılan "kaplar" olarak yer almakta, tekili ise "آنية" olarak bilinmektedir. Yine şiirin Arapça aslında bulunan "خلاء" sözcüğü "boşluk" ve "açıklık" anlamlarına, "يُحَدِّقُ" fiili ise "bakıyor" ve "gözlerini dikiyor" anlamlarına gelmektedir. Çevirilere bakıldığında Suçin'in devrik cümleler kurmaya devam ettiği ve bunun sonucunda, aynı dizede bulunmalarına rağmen "يُحَدِّقُ" fiiliyle "جالسٌ في خلاء الأواني" ifadelerini birbirinden ayırıp farklı dizelerde yazmayı tercih etmiştir. Fındıkçı'nın ise çevirisinin bu kısmında "يُحَدِّقُ" fiilini bir sıfat olarak kullandığı düşünülebilir. Fakat burada Fındıkçı'nın, şiirin Arapça aslında sözcükleri doğru karşılıklarıyla Türkçeye aktaramadığı söylenebilir. Çünkü "tomurcuklanan üzümün durumunda" ifadesinin şiirin Arapça aslında bir karşılığı bulunmamaktadır. Fındıkçı'nın burada anlamsal eşdeğerliği sağlayamadığı söylenebilir.

Suçin, "gelip geçenlerin bıraktığı izlere" şeklindeki ifadesinde "العابرين" sözcüğünü "gelip geçenler" olarak çevirmiştir. Anlamı "geçenler" olarak bulunan "العابرين" sözcüğü "gelip geçenler" olarak ifade edildiği için burada kaydırma yapıldığından söz edilebilir. Bu çeviride, "bıraktığı" sözcüğü ise çevirmenin kendi tercihi doğrultusunda şiire eklenmiştir. Burada ise ekleme yapıldığından bahsedilebilir.

Fındıkçı'nın çevirisinde "ağlayanların yaşlarından" ve "ışıldayan siminde" ifadeleri şiirin Arapça aslında bulunmamaktadır. Bunun yanında, "bu", "düzler", "amaçlarını" ve "içtiğinde" sözcüklerinin hepsi aynı dizede yer almakta ve aynı şekilde şiirin Arapça aslında yer almamaktadır. Fındıkçı'nın çevirisindeki "dudakların içinde" ifadesinin de şiirin Arapça aslında bir karşılığı yoktur. Çevirinin bu kısımlarında anlamsal eşdeğerlikten söz edilememektedir. Çevirmenin şiirdeki Arapça sözcüklere gerçek anlamlarından çok uzak anlamlar verdiği ve şiirde anlatılmak isteneni doğru bir şekilde ifade edemediği söylenebilir. Yine Fındıkçı'nın çevirisindeki "içtiğinde" ifadesi şiirin Arapça aslında bulunmamaktadır. Çevirmen bu ifadeyi çeviriye fazladan bir sözcük olarak eklemiştir. Burada, çeviride ekleme yapılmıştır yorumu yapılabilir.

Şiirin Arapça aslında geçen "يَحْتُ الخَطَى" sözlüklerde "حَتَّ حُطَاهُ" olarak geçen ve "apar topar gitmek" gibi anlamlara sahip olan bir kalıp ifadeye dayanmaktadır. Şiirdeki bu kısmı Suçin "adımlarını sıklaştırır" şeklinde deyimsel bir ifade kullanarak çevirmiştir. Bu kısımda şiirin Arapça aslında ifade edilmek isteneni Türkçeye uygun bir şekilde aktardığı söylenebilir. Fındıkçı ise şiirin Arapça aslında "يَحْتُ الخَطَى" ifadesini "adımların anlamını kışkırtır" şeklinde çevirmiştir. Fındıkçı'nın, Türkçe karşılığı "anlam" olan "معنى" sözcüğünü, şiirin Arapça aslında bulunan ve anlamı "bizimle" olan "معنا" ifadesinin yerine kullanmış olma ihtimalinin yüksek olduğu düşünülebilir. Çevirinin bu kısmında anlamsal sapmadan söz edilebilir.

3.2.6. Tablo 6:

	<p>ههنا حاضرٌ لا زمانَ له، لم يجِدْ أحدٌ، ههنا، أحدًا يتدكّرُ كيف خرجنا من الباب، ربحاً، وفي أيّ وقتٍ وقَعْنَا عن الأمس فانكسرَ الأمس فوق البلاط شظايا يركبها ... الآخرون مرايا ليُصوّرَتهم بعدنا (Derviş, 2001, s.15)</p>
<p>Burada bir şimdi var zamanı olmayan Bulamadı hiç kimse burada nasıl rüzgâr olup kapıdan çıktığımızı hatırlayan birini, yahut ne zaman koptuğumuzu dünden ve dünün nasıl parçalandığını döşemenin üzerinde ve başkalarının bu parçaları nasıl kendilerine ayna yaptığını bizden sonra...</p>	<p>(Suçin, 2017, s.45)</p>
<p>İşte buradayım herhangi bir zamanı olmayan, yalnızlık yenilemeden kendini, işte burada, yalnızlığı anarak kapıdan nasıl çıktıysam, rüzgârda, dün de kırılan hangi zamana düştüm dün parçalanan nakışlı taşlara binip son kalanlar aynalardan suretleri uzak...</p>	<p>(Fındıççı, 2009, s.135)</p>

Fındıççı'nın, şiirdeki "zaman" kelimesine "herhangi bir" ifadesini sıfat olarak getirerek eklemeye yaptığı söylenebilir. Ayrıca Fındıççı'nın kitabının ismi olarak da kullandığı "yalnızlık yenilemeden kendini" söz öbeği ve "yalnızlığı" sözcüğü şiirin Arapça aslında bulunmamaktadır. Bu kısımda eklemeye yapıldığından bahsedilebilir. Şiirin Arapça aslında yer alan "لم يجِدْ أحدٌ", "أحدًا", ve "البلاط" ifadelerine, çevirisinde yer vermeyen Fındıççı, "أيّ وقتٍ" ifadesini de şiirin Arapça aslında bulunduğu yerde değil, şiirin 26. dizesindeki "زمانَ" kelimesine sıfat olarak kullanmıştır. Aynı zamanda Fındıççı'nın çevirisindeki, "nakışlı taşlara" ifadesi de şiirin Arapça aslında bulunmamaktadır. Bunun yanında "binip" sözcüğünün ise, Fındıççı'nın "يركبها" ifadesindeki "يركبُ" fiilini "يركبُ" olarak okuduğu ihtimali bulunduğu için, doğru anlamıyla çevrilmediği söylenebilir. Burada bir anlamsal sapmadan söz edilebilir.

Suçin ise "وقَعْنَا عن الأمس" ifadesini "koptuğumuzu dünden" şeklinde çevirmiştir. Türkçe anlamı "sapmak" olan "وقَعَ عن" fiili, deyimsel bir anlam kullanılarak "kopmak" olarak kullanılmıştır. Burada ise kaydırma yapıldığından söz etmek mümkündür.

3.2.7. Tablo 7:

<p>ههنا حاضر لا مكان له، رُبما أتدبر أمرِي، وأصرخ في ليلة البوم: هل كان ذلك الشقيُّ أبي، كي يحتملي عبء تاريخه؟ (Dervîş, 2001, s.15)</p>	
<p>Burada bir şimdi var Mekânı olmayan Belki yoluna koyarım işlerimi ve haykırım baykuşun gecesine: Babam mıydı o perişan adam, tarihinin yükünü üzerime yıkan?</p>	<p>(Suçin, 2017, s.46)</p>
<p>İşte buradayım yersiz yurtsuz, belki de bana verilen emri hazmetmediğimden, çığlık atarım baykuşların gecesinde: Babamın mezarı mıydı tarihi koynunda taşıyan?</p>	<p>(Fındıkçı, 2009, s.136)</p>

Fındıkçı'nın, "لا مكان له" ifadesini "yersiz yurtsuz" olarak çevirdiği görülmektedir. Çevirmen, şiirin Arapça aslında anlatılmak istenen hedef dile yönelik bir çeviri kullanarak aktarmıştır. Bu çevirinin ayrıca şiirsel ifadeyi güçlendiren bir özelliğe de sahip olduğu söylenebilir. Fındıkçı, "verilen" sözcüğünü sıfat olarak kullanmıştır fakat bu sözcük şiirin Arapça aslında bulunmamaktadır. Şiirin Arapça aslının 14. dizesinde de "رُبما أتدبر أمرِي" cümlesi yer almaktadır ve Fındıkçı 14. dizedeki cümleyi "belki de bana verilen emir burada" şeklinde çevirmiş, "verilen" sözcüğünü kullanmamıştır. Burada, şiir çevirisinin dizeler arasındaki tutarsızlığından söz edilebilir. Suçin'in, 14. dize ve 33. dizelerde bulunan "رُبما أتدبر أمرِي" ifadesinin çevirileri ise birbirleriyle tutarlıdır. Çevirmen her iki cümleyi de "belki yoluna koyarım işlerimi" şeklinde çevirmiştir.

Fındıkçı'nın çevirisinde bulunan "hazmetmediğimden" sözcüğü ise şiirin Arapça aslında bulunmamaktadır. Burada yine bir ekleme yapılması durumundan söz edilebilir. Çevirmenler "ي" ifadesini çevirilerinde kullanmadığı için her ikisinin de eksiltme yaptığını söylemek mümkündür. Şiirin Arapça aslında geçen ve "yük" anlamına gelen "عبء" sözcüğüne Fındıkçı çevirisinde yer vermemiştir. Burada eksiltme yapıldığından söz edilebilir.

Bu kısımda da şiirde "في", "الشقيُّ" ve "تاريخه" kelimeleri sayesinde -i sesiyle biten bir kafiyeyle oluşturulan ritimden söz edilebilir. Bu ritim iki çeviride de bulunmamaktadır.

3.2.8. Tablo 8:

<p>ربما أتعَيَّر في اسمي، وأختارُ ألفاظاً أُمِّي وعاداتها مثلما ينبغي أن تكون: كأنَّ تستطيعُ مُدَاعَبَتِي كُلِّمَا مَسَّ مَلْحٌ دَمِي، وكأنَّ تستطيعُ ! معالجتي كلما عَصَّني بلبُّ في فمي (Dervîş, 2001, s.15)</p>	
<p><i>Belki değişirim ismimin içinde sözlerini seçerim annemin ve alışkanlıklarını nasıl olması gerekiyorsa öyle: Beni pışışlayabilmesi mesela tuz kanıma dokunduğunda ve tedavi edebilmesi beni bir bülbül ağzımı ısırdığında!</i></p>	<p>(Suçin, 2017, s.46)</p>
<p><i>Belki de adım da değişmiştir, anadilimi anımsayarak ve bununla övünerek ona dönen olsaydım: Yaptığım bu şaka yayılıyor, her şey kanımın tuzunu emiyor, yayılıyor acelele her şey ağzımdaki bülbülü öfkeliendiriyor!</i></p>	<p>(Fındıkçı, 2009, s.136)</p>

Suçin, şiirin Arapça aslındaki “ربما أتعَيَّر في اسمي” cümlesindeki “في” sözcüğünü dik-kate alarak “ismimin içinde” şeklinde bir çeviri yapmıştır. Fındıkçı ise, bu cümle-nin öznesini şair olarak değil “اسمي” sözcüğü olarak dikkate almıştır. Böylece bu kısmı Suçin “değişirim ismimin içinde”, Fındıkçı ise “adım da değişmiştir” şeklinde çevirmiştir.

Fındıkçı, “أُمِّي” sözcüğünü “anadilim” olarak çevirmiştir. Sözcüğü, ona farklı bir anlam yükleyerek ifade ettiği görülmektedir. Burada ise anlamsal sapmadan söz edilebilir. Ayrıca “ona dönen” şeklinde bir ifade kullanması, çevirmenin “وعاداتها” sözcüğünü yanlış okumasından kaynaklandığı söylenebilir. Çünkü “وعاداتها” sözcüğündeki “عاداتها” ifadesinin Arapça karşılığı “gelenekleri”, “alışkanlıkları” ve “huy-ları” anlamlarına gelmektedir. Arapçada “döndü” anlamına gelen “عاد” fiiliyle bu sözcük benzemektedir. Çevirmenin ifadeler arası telaffuz benzerliği ya da yazım benzerliği nedeniyle bu kısmı doğru çevirememiştir.

Şiirin Arapça aslında yer alan “مُدَاعَبَتِي” ifadesi, muttasıl zamire birleşmiş bir mas-tardan oluşmaktadır. Master “مداعبة”, fiili ise “avutmak”, “eğlenmek” ve “oynamak” anlamlarına gelen “داعب” olarak bilinmektedir. Bu ifadenin master olduğunu söyleyebilmek için buradaki dayanak “تستطيع” yardımcı fiildir. Suçin, “كأنَّ تستطيعُ مُدَاعَبَتِي”

sözcük öbeğini "beni pışpışlayabilmesi mesela" olarak çevirmiş, "pışpışlama" sözcüğünü "avutma" anlamında kullanarak hedef dile uygun bir çeviri yapmıştır. Fındıkçı ise "مَدَاعَبَتِي" sözcüğünü "yaptığım bu şaka" olarak çevirmiştir. Çevirmenin burada ekleme yaptığını söylemek mümkündür. Ayrıca Fındıkçı "dokundu" anlamına gelen "مَسَّ" sözcüğünü "emiyor" şeklinde kullanmıştır. Arapça'da "emdi" sözcüğünü karşılığı "مَصَّ" olarak bilinmektedir. Çevirmenin burada yanlış okuma sonucu sözcük düzeyinde anlamsal eşdeğerliği sağlayamadığından söz edilebilir. Buna benzer şekilde çevirmen "معالجتي" sözcüğüne de "acelem" şeklinde bir anlam yüklemiştir. Fakat buradaki "معالجتي", aslında "مَدَاعَبَتِي" gibi bir mastardır ve "معالجة", "tedavi etmek" anlamına gelmektedir. Fındıkçı, şiirin Arapça aslında bulunan "ألفاظ" "وعاداتها", "مثلما", "ينبغي" sözcüklerini çevirmemiştir. Diğer yandan "yayılıyor" ve "öfkeleniyor" ise doğru anlamlarıyla çevrilmeyen sözcükler olarak ifade edilebilir.

Şiirde "ينبغي", "مَدَاعَبَتِي" ve "فمي" kelimeleriyle sessel ritim yer almaktadır. Bu ritmin her iki çeviride de yer almadığından söz edilebilir.

3.2.9. Tablo 9:

	ههنا حاضر عابر، ههنا علق العزباء بنادقهم فوق أعصان ريتوتيه، وأعدوا عشاء سريعاً من العلب المعدنية، وانطلقوا ... مسرعين إلى الشاحنات (Derviş, 2001, s.15)
Burada bir şimdi var geçip giden Burada tüfeklerini astı yabancılar bir zeytin ağacının dallarına ve alelacele bir akşam yemeği hazırladılar konservelelerden ve çıkıp gittiler apar topar kamyonlarla...	(Suçin, 2017, s.46)
İşte buradayım ağlayan ve işte burada gurbeti asarak tüfeklerin üstünde zeytini öfkelenirerek, hadi çabuk madeni kutuların içindeki akşam yemeğine koşun, boşalın deliler gibi yük gemilerinden...	(Fındıkçı, 2009, s.136)

Fındıkçı, “عابد” sözcüğünü “ağlayan” şeklinde çevirmiştir. Arapça’da bu sözcüğün karşılığı “geçici” ve “geçen” anlamlarına gelmektedir. Ayrıca Fındıkçı “الغربة” sözcüğünü de “gurbet” olarak ifade etmiştir. Bu sözcüğün Arapça karşılığı “yabancılar” olarak bilinmektedir. Burada bir anlamsal sapmadan söz edilebilir. Suçin’in ise bu sözcüğü “geçip giden” şeklinde çevirerek hedef dile uygun bir çeviri yaptığı söylenebilir.

Fındıkçı’nın çevirisindeki “öfkelenirerek” sözcüğü ise şiirin Arapça aslında ki, “dallar” anlamına gelen “أغصان” için kullanılmıştır. Burada yine bir anlamsal sapmadan bahsedilebilir. Ayrıca çevirmenin şiirde kullandığı “boşalın” sözcüğü şiirin Arapça aslında yer almamaktadır. Çevirinin bu kısmında ekleme yapıldığı söylenebilir. Çevirmen, şiirde geçen “الشاحنات” kelimesini yine “yük gemileri” olarak hedef dile aktarmıştır. Burada da anlamsal sapma vardır şeklinde bir yorum yapılabilir. Suçin’in, “fırlamak” ve “yola çıkmak” gibi anlamlara sahip olan “انطلقوا” sözcüğünü “çıkıp gittiler” şeklinde çevirmesi ve “hızlı bir şekilde” anlamına gelen “مسرعين” sözcüğünü de “apar topar” şeklinde çevirerek hedef dile uygun bir çeviri yaptığı söylenebilir.

Sonuç

Makalede yer alan çevirmenlerin tercümeleri Raymond Van den Broeck’ün karşılaştırmalı çözümleme yöntemi kapsamında değerlendirilmiştir. Bu kapsamda yapılan değerlendirmelerden sonra ise Suçin’in kaynak metne anlamsal ve biçimsel olarak bağlı kaldığı sonucuna ulaşılmaktadır. Ayrıca kaynak metnin üslubunu hedef dile aktarırken korumaya dikkat ettiği ve bu üsluba göre kelime seçimleri yapmaya dikkat ettiği görülmüştür. Fındıkçı ise çevirisinde çoğunlukla kaynak metnin biçimsel özelliklerini aktaramamıştır. Bunun yanı sıra bazı sözcükleri yanlış okuması ve çeviriye kaynak metinde olmayan ifadeler ve cümleler eklemesi sonucu şiirin Arapça aslıyla örtüşmeyen çevirilerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Suçin’in şiirin Arapça aslında ki gramer kurallarını dikkate alarak, çoğunlukla şiirin ele aldığı özneyi değiştirmeden vermeye çalışarak ve şiirin üslubunu bozmadan hedef dile taşıma gayesiyle bir çeviri ortaya koyduğu görülmektedir. Çevirmenin çeviri tercihleri kaynak metni anlamsal ve biçimsel olarak büyük oranda yansıtmaktadır. Fındıkçı da şiirin üslubunu korumaya çalışmış fakat sözcük düzeyindeki çeviri hataları ve çok fazla eklemeler yapması nedeniyle şiirin Arapça aslını hedef dile tam olarak aktaramamıştır. Şiiri okuyan bir okur, Fındıkçı’nın çeviri tercihleri nedeniyle aslında Mahmûd Dervî’i değil, Fındıkçı’yı okumuş olacaktır. Her iki çevirmen de eklemelere ve eksiltmelere başvurmuş, aynı zamanda her iki si de çevirilerini devrik cümleler kurarak oluşturmuşlardır.

Şiirde yer alan sessel ritimler çevirilere tam olarak yansıtılamamıştır. Çevirmenlerin ikisinin de devrik cümleler kurduğu görülmektedir. Böylece şiirdeki ritim çevirilerde yakalanması amaçlanmıştır. Buna rağmen sessel ritimlerin çeviri-

lere yansıtılamaması bazı dizelerde şiirdeki ahengin kaybedilmesine yol açmıştır. Ayrıca çevirmenler şiirin şekilsel yapısını da bazı yerlerde korumayarak dizeleri bölmüşlerdir.

Böylece Suçin'in çevirisinin kaynak metnin biçimsel yapısını, kaynak metinde ifade edilenleri ve verilmek istenen mesajı büyük oranda hedef dile aktarabildiği için kabul edilebilir bir çeviri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Fındıkçı'nın çevirisinin ise kaynak metnin biçimsel yapısından oldukça uzak olduğu ve şiirin Arapça aslında anlatılmak istenenleri doğru aktaramayıp anlamsal eşdeğerliği büyük oranda sağlayamadığı için yeterli olmadığını söylemek mümkündür.

Kaynakça

- Aksoy, B. (2001). Çeviride Eşdeğerlik Kavramı. *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*, (11), 1-6.
- Aksoy, B. (2001). Çeviride Çevirmen Seçimleri Işığında Çeviri Eleştirisi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 18(2).
- Akşit, E. (2016). Mahmud Derviş'in Şiirinde Evreler- I. *Mizanü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi*, (3), 13-36.
- Akşit, E. (2017). Mahmud Derviş'in Şiirinde Evreler- II. *Mizanü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi*, (4), 13-33.
- Broeck, R. (1985). Second Thoughts on Translation Criticism: A Model of its Analytic Function. *The Manipulation of Literature: Studies in Literary Translation*. (Ed: Theo Hermans). London & Sdney: Croom Helm. 60-61.
- Can, B. (2023). Filistinli Şair Mahmud Derviş'in "Kaktüsün Sonsuzluğu" Adlı Şiirinin Türkçe Çevirileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz. *Söylem Filoloji Dergisi*, (Çeviribilim Özel Sayısı), 344-362. <https://doi.org/10.29110/soylemdergi.1187180>
- Dağbaşı, G. (2017). Arapçadan Türkçeye Yapılan Şiir Çevirilerinde Nitelik Sorunu. 21. *Yüzyıl-da Eğitim ve Toplum*, 6(16), 177-196.
- Dağbaşı, G. (2018). *Şiir Çeviri Eleştirisi*. Akdem Yayınları.
- Dağbaşı, G. (2017). Muhammed Teymûr'un Fî'l-Kitâr İsimli Kısa Öyküsünün Farklı Çevirilerinin Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 1409-1424. <https://doi.org/10.17218/hititsosbil.296620>
- Derviş, M. (2009). *Yalnızlık Yenilemeden Kendini*. (Çev. M. Fındıkcı). İstanbul: Can Yayınları.
- Derviş, M. (2017). *Atı Neden Yalnız Bıraktın*. (Çev. M. H. Suçin). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Derviş, M. (2001). *Limâzâ Terekte'l-Hisâne Vahîden*. Londra.
- Hengil, Ö. (2023). Teysir Halef'in "Darwin'in Serçeleri" Romanındaki Deyimlerin Çevirilerinin Mona Baker'in Çeviri Stratejilerine Göre İncelenmesi. *Söylem Filoloji Dergisi*, (Çeviribilim Özel Sayısı), 460-473. <https://doi.org/10.29110/soylemdergi.1186163>
- Karantay, S. (1993). Çeviri Eleştirisinin Bilimsel Konumu Üzerine Eleştirel Görüşler ve Bir Model Önerisi. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, (4), 17-24.
- Kuçuradi, İoanna. (1978). Şiir Çevirisini Değerlendirme ve Türkçe'de Homeros. *Türk Dili Dergisi*, (Çeviri Sorunları Özel Sayısı), 111-116.
- Slype, G. V. (1983). Better Translation for Better Communication. *Oxford: Pergamon Press*. 373-373. <https://doi.org/10.1002/asi.4630350613>
- Suçin, M. H. (2020). *Yedi Askı Şiirleri (Muallakalar)*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Ürün, A. K. (2018). *Modern Arap Edebiyatı*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Yıldız, Ş. (2015). "Katkat Yasemin" Adlı Şiir Çevirisi Üzerine Bir Eleştiri. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (23), 179-192.
- Yılmaz, N. (2018). Filistinli Şair Mahmud Derviş'in Şiirlerinde Kimlik Sorunu. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(20), 168-183.
- Wilss, W. (1982). *The Science of Translation*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.